

KATS, Jacob (Antwerpen 5 mei 1804 – Brussel 16 januari 1886).

Werkte als kind in een Lierse weverij en verhuisde daarna naar Brussel (1819) waar hij vanaf 1823 kosteloos avondonderwijs volgde. Na als onderwijzer kort zelf een school geopend te hebben, werd Kats vanaf 1830 opnieuw wever.

Kats bevond zich op het kruispunt van de Vlaamse en sociale beweging (1845-1860). Hij was democraat, maar ook Vlaams- en antiklerikaalgezind (vanaf 1833 was hij lid van de vrijdenkersbond *Les Amis de la Vérité*) en hij kan geassocieerd worden met namen als **Lucien Jottrand**, **Charles Spilthoorn**, **A. Gendebien** en **Franciscus Bilen**. Hij engageerde zich in radicale arbeidersbewegingen, maar alhoewel tot 1848 zijn sociale bewogenheid voorrang kreeg, zou zijn persoonlijke vorm van socialisme na deze periode aan belang inboeten.

Kats' eerste vereniging was de kort na 1830 opgerichte *Maatschappij der Verbroedering* – zowel een discussie- als toneelgroep – waarvoor hij stukken schreef waarmee hij zijn ideeën kon verspreiden. Als hevig voorstander van de mondelinge propaganda organiseerde hij vanaf augustus 1836 in diverse steden Vlaamse meetings. In 1838 pleitte hij in een publicatie voor de taalgeïjkheid en voor de organisatie van een Nederlandstalige administratie voor Vlaanderen. Hij was in Brussel (samen met **Felix vande Sande**) een van de belangrijkste pro-

motoren van het Vlaamse theater en de Vlaamse cultuur in het algemeen; hij beschouwde cultuur als een krachtig propagandamiddel en als het instrument bij uitstek om het ongeletterde volk op te voeden. Hij richtte in 1853 te Brussel het Tooneel der Volksbeschaving op; hij fungeerde als regisseur, acteur, auteur en directeur, **Peter Benoit** als componist en dirigent. In 1858 verenigde het Tooneel der Volksbeschaving zich met zes andere Brusselse kringen binnen het Vlaemsch Tooneelverbond onder voorzitterschap van **Emmanuel van Driessche**. Dit project ging in 1859 ten onder aan financiële problemen, mede omdat de gemeenteraad de subsidiekraan dichtdraaide.

Kats richtte daarnaast ook verschillende bladen op, waarin hij zich als hevig Vlaamsgezind polemist liet kennen, onder andere *Den Waren Volksvriend* (later *Den Volksvriend*, "weêrgalm der Vlaemsche meetings", 1836-1839) en *Het Boek des Volks* (1840). Daarnaast publiceerde hij ook in het polemische tijdschrift *Pierlala* "Letterkundig hekelschrift over de mannen en zaken in België" (in de jaren 1840), *Den Waerzegger* "Staet en Letterkundig Volksblad" (1842), *Den Wekker* "Maendschrift handelende over de Belangen en Middelen van Bestaen der Belgische natie, over derzelve Nyverheid, Koophandel, Landbouw en Letterkunde" en verscheidene Belgische Volksalmanakken. In *Den Volksvriend* liet hij 't *Wonderjaer* van **Hendrik Conscience** als feuilleton verschijnen en in *Den Werker* publiceerde hij gedichten

Jacob Kats combineerde sociale bewogenheid met Vlaamsgezindheid. Via het organiseren van volkstoneel en diverse Vlaamse meetings trachtte hij in de hoofdstad Nederlandstige cultuur en het gesproken woord te gebruiken als instrumenten voor volksontvoogding.

van Theodoor van Ryswyck. Op het Nederlandsch Letterkundig Congres van 1851 te Brussel hield Kats een pleidooi voor de oprichting van Volksbibliotheken en voor de oprichting van een Vlaamse afdeling van de **Maatschappij tot Nut van 't Algemeen**. Kats is vooral belangrijk omdat hij de bewustwording der arbeiders steeds gekoppeld heeft aan de Vlaamse strijd en op die manier de latere V.B. heeft beïnvloed. Zijn Vlaamse engagement bleef steeds ten dienste staan van zijn socio-politieke overtuiging, waarbij hij de taalstrijd in de eerste plaats zag als een sociale strijd.

LITERATUUR: J. Kuypers, *Jacob Kats, agitator*, 1930; – E. Gu-
bin, *Bruxelles au XIXe siècle: berceau d'un flamingantisme démocratique (1840-1873)*, 1979.

NICO WOUTERS